

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra hudební výchovy

ANETA NOVÁKOVÁ

III. ročník – prezenční studium

Obor: český jazyk se zaměřením na vzdělávání – hudební kultura se zaměřením na
vzdělávání

DĚTSKÁ CIMBÁLOVÁ MUZIKA LIDČÁNEK

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Doc. MgA. Jaroslav Majtner

Olomouc 2011

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Brumově-Bylnici dne 1. 4. 2011

.....
Aneta Nováková

Děkuji doc. MgA. Jaroslavu Majtnerovi za odborné vedení mé práce, vstřícnost a ochotu a poskytování cenných rad k mé práci. Také děkuji všem lidem z Horní Lidče, kteří mi poskytli cenné informace a materiální zázemí pro mou bakalářskou práci.

OBSAH

ÚVOD	- 5 -
1. OBEC HORNÍ LIDEČ	- 7 -
1.1 POLOHA	- 7 -
1.2 HISTORIE.....	- 7 -
1.3 KULTURNÍ PAMÁTKY	- 9 -
1.4 VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI HORNOLIDEČSKA	- 11 -
1.5 KULTURNÍ ŽIVOT V OBCI HORNÍ LIDEČ	- 12 -
2. MIKROREGION HORNOLIDEČSKA	- 14 -
2.1 CHARAKTERISTIKA REGIONU	- 14 -
2.2 OBECNĚ K FOLKLÓRU.....	- 15 -
2.3 LIDOVÝ ODĚV NA HORNOLIDEČSKU	- 16 -
2.3.1 <i>Mužský kroj</i>	- 16 -
2.3.2 <i>Ženský kroj</i>	- 17 -
2.4 LIDOVÝ TANEC.....	- 19 -
2.5 LIDOVÁ PÍSEŇ NA HORNOLIDEČSKU	- 20 -
3. ZÁKLADNÍ ŠKOLA V HORNÍ LIDČI	- 25 -
3.1 ZÁKLADNÍ INFORMACE	- 25 -
3.2 Z MINULOSTI ŠKOLY V HORNÍ LIDČI	- 25 -
3.3 OSOBNOST UČITELE NĚHOSLAVA RYLA.....	- 27 -
3.4 FOLKLÓR NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE HORNÍ LIDEČ.....	- 29 -
4. DĚTSKÁ CIMBÁLOVÁ MUZIKA LIDČÁNEK Z HORNÍ LIDČE	- 30 -
4.1 VZNIK MUZIKY	- 30 -
4.2 OBSAZENÍ MUZIKY	- 32 -
4.3 MUZIKA A JEJÍ ČINNOST	- 32 -
4.4 UMĚLECKÉ VEDENÍ MUZIKY	- 35 -
4.5 VYSTOUPENÍ DĚTSKÉ CIMBÁLOVÉ MUZIKY LIDČÁNEK.....	- 36 -
4.6 PRŮZKUM.....	- 37 -
4.6.1 DOTAZNÍK.....	- 38 -
4.6.2 VÝSLEDKY DOTAZNÍKU.....	- 39 -
4.7 PROJEKT „HUDBA JAKO SPOLEČNÉ BOHATSTVÍ“	- 41 -
5. ZÁVĚR	- 43 -
6. SEZNAM LITERATURY	- 46 -
7. PŘÍLOHY	- 48 -

Pocházím z kraje, který je sice chudobný, ale který má své bohatství v srdci lidu. Patří do něj písně, které rozveselí i rozpláčou, tance, které pomohou zapomenout na těžkou práci, a další lidové tradice, které nám pomáhají zachovávat odkaz našich předků a udržet si tak vzpomínky na ně. Tyto zvyky by neměly upadnout v zapomnění, mají nám připomínat, z čeho jsme vyšli a čím jsme.

Nepocházím z výrazné hudební rodiny. Moje babička se svými sestrami však patří v naší vesnici mezi velice dobré zpěvačky s neuvěřitelnou zásobou „valašských písniček.“ Už v předškolním věku jsem se začala učit na zobcovou flétnu. Chtěla jsem ale zkusit „větší“ a „složitější“ nástroj než jakým flétna byla. Zamilovala jsem se do houslí a to se mi nejspíše stalo osudným. Absolvovala jsem I. cyklus hry na housle na Základní umělecké škole ve Slavičíně. Zde jsem byla vybrána do nově vznikající dětské cimbálové muziky, která byla součástí Valašské sdružení Důbrava ve Valašských Kloboukách. Zde jsem hrála pět let na postu druhého hlasu (terce), později jsme občas hráli v „dospělé“ muzice Důbrava. Střední školu jsem studovala ve Zlíně a zde jsem po čtyři roky působila jako vedoucí hudební složky v dětském folklórním souboru Laštověnka. Krátce jsem také působila v cimbálových muzikách Píšťalenka ve Valašských Kloboukách a Důbrava, rovněž z Valašských Klobouk. Natrvalo jsem se ale usadila v cimbálové muzice Lidčan a patřím mezi její zakládající členy. Z postu 3. hlasu jsem se postupně vypracovala až na primášku a uměleckou vedoucí této muziky. Aktivně spolupracuji s Dětským národopisným souborem Valášek, kde se starám převážně o hudební úpravy. V současné době jsem také členkou cimbálové muziky Slavičan ze Slavičína, ve které hraji a zpívám od roku 2009.

Celé Valašsko mi svojí krásou přirostlo k srdci. I přestože se aktivně věnuji ještě dalším hudebním projektům jiných žánrů, lidové tradice považuji za nejkrásnější dědictví, které máme.

V budoucnu bych se proto i nadále ráda aktivně věnovala folklórní činnosti, zejména jako umělecká vedoucí a aranžérka dětské cimbálové muziky, neboť se domnívám, že lidové tradice, zvyky a obyčeje jsou součástí a zároveň „pokladnicí“ naší kultury a života vůbec. Měly by se tak předávat z generace na generaci, aby nezůstaly v zapomnění nebo dokonce nezanikly.

V mé bakalářské práci se zabývám lidovými tradicemi, zvyky a obyčeji mikroregionu Hornolidečska. Dále mapuji kulturní život v obci Horní Lideč. V hlavní části své práce popisuji činnost Dětské cimbálové muziky Lidčánek, působící při Základní škole v Horní Lidči, která se významnou měrou podílí na uchování a rozvoji folklórních tradic v oblasti Hornolidečska.

Cílem této práce je získat ucelený přehled o folklórních tradicích v obci Horní Lideč a blízkém okolí. Domnívám se, že tato práce neposlouží jen jako cenná informace pro mě, ale bude také zdrojem informací pro Základní školu v Horní Lidči a obec Horní Lideč, se kterým bude dále možno pracovat a využívat jej například jako podklad pro tvorbu projektů, zejména v příhraničním styku, a také k propagaci tohoto regionu.

1. OBEC HORNÍ LIDEČ

1.1 Poloha

Obec Horní Lideč se nachází v okrese Vsetín, obklopena výběžky Bílých Karpat, Vizovických Vrchů a Javorníků. Město Vsetín je vzdáleno 18 km směrem na jih. Silnice vede skrz Horní Lideč do Valašských Klobouk s odbočkami na Lačnov, Francovu Lhotu, Valašskou Senici a Střelnou, kde se nachází hraniční přechod se Slovenskem. Velký význam má pro obec železniční trať, vybudovaná mezi světovými válkami, která vede do Slovenské republiky. V dnešní době je to důležitý mezinárodní vlakový uzel.

Mezi nejvyšší vrch obce patří Díl s nadmořskou výškou 685 metrů. Říčka Senice, která Horní Lidčů protéká, ústí do Střelenského průsmyku. Ten přechází za obcí Střelná do průsmyku Lyského, jenž spojuje Moravu a Slovensko. Dříve tímto průsmykem vedla důležitá vojenská cesta i jedna z větví proslulé Jantarové stezky. Vesnice Horní Lideč se rozprostírá na rozvodí Dunaje – Moravy a Váhu. Počet obyvatel kolísá mezi čísly 1400 až 1500, věkový průměr občanů je 32 let.

1.2 Historie

Hornolidečský kraj vytváří spolu s dalšími územními celky významnou historii Valašska, toho hornatého, chudobného a nepříliš úrodného kraje. Důležitou roli v dávných dobách hrála existence nejen již zmíněné Jantarové stezky, ale i hraniční oblast s Uhrami. Blízký Vlárský průsmyk se stal průchodem krutých nájezdů a násilnických vpádů. Právě přes toto místo Tataři, Turci a kuruci z Maďarska přecházeli na území Moravy, kde drancovali vesnice a vypalovali osady. Malé děti a staré lidi vraždili, mladé dívky a chlapce si zase brali jako otroky.

K významným mezníkům dějin patří tzv. valašská kolonizace, která začala probíhat ve 12. - 13. století a v 16. století skončila právě v Beskydech. Díky ní bylo naše území trvale osídleno. Důležitá byla také tzv. pasekářská kolonizace, která se odehrála přibližně v 16. - 17. století. Valašská povstání za třicetileté války, tragédie ze 2. světové války a následný nástup komunismu a socialismu patří spíše k těm bolestnějším událostem na Valašsku.

Název Horní Lideč je nejspíše odvozen od vlastního jména Ľudek a podle etymologů znamená „Ľudkova ves“. V nářečí se používá zkráceně „Lič“.

Území Horní Lidče bylo osídleno již v době bronzové, o čemž svědčí archeologické nálezy. První písemná zmínka však pochází až z roku 1261, kdy purkrabí brumovského hradu Smil ze Střílek vydal zakládací listinu vizovického kláštera, do jehož majetku zařadil i Horní Lideč.

V roce 1659 se Horní Lideč dostává do Brumovského panství I., které připadlo Evě Forgáčové z Gymeše, provdané za maďarského hraběte z Erdödy. O skoro dvě stě let později, roku 1849, vesnice připadla pod panství Brumov II., které bylo označováno jako kraj Uherskohradištský. O rok později se ves přesunula k politickému okresu Uherský Brod. V letech 1949 – 1960 spadala do politického okresu Valašské Klobouky a patřila tak k obvodu okresního soudu ve Valašských Kloboukách. Roku 1960 byla Horní Lideč přidělena k okresu Vsetín a tento stav trvá dodnes.

I přes nepřízeň osudu, kterou Horní Lideč zakusila od svého založení, např. časté vpády uherského magnáta Bočkaje, rekatolizace, nájezdy Turků a Tatarů, změny majitelů panství, 2. světová válka, akce Světlana-Makyta aj. se v tomto chudobném kraji ukázala jako obec schopná, samostatná. Důkazem toho jsou silní lidé – Valaši, kteří si se svou neoblomnou vůlí budují svůj domov právě v této kotlině. Bez těchto lidí, bez jejich usilovné práce a píle by vesnice nepřežila. O to víc si dnešní obyvatelé cení celkového rozvoje obce, aktivity a modernizace, která citlivým zásahem udržuje soulad jak mezi přírodou a úctou k minulosti,

tak i mezi zdejšími lidmi. Tato činnost byla i po zásluze oceněna – v roce 2001 byl obci přidělen titul Vesnice roku Zlínského kraje.

1.3 Kulturní památky

Dřevěná zvonice a roubená studna

Mezi nejstarší dochované památky v obci patří dřevěná zvonice a roubená studna, které byly postaveny v roce 1771 po vpádu maďarských kuruců. V roce 1927 byly tyto valašské památky převezeny do Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm. V současné době jsou jejich přesné kopie umístěny na původních místech – zvonice stojí naproti obecní knihovně a studna u křižovatky v centru obce.

Roubená sýpka z poloviny 19. století

Staré dřevěné domky a kovárna

¹ Památky, (cit.18.3.2011). Dostupné na Internetu:
<<http://www.hornilidec.cz/index.php?linkID=txt6&dbtNo=1>>

Pomník Jana Evangelisty Trávníčka

„Řídící učitel, spisovatel, publicista, vlastivědný pracovník a kronikář obce. Od 1 .9. 1925 působil v obci Horní Lideč a měl k ní, ač rodák z Drnovic u Vyškova, hluboký vztah. Jeho neznámější knižní tituly: Pepina, Bez srdce, Úsměv štěstí, Láska učitele - kněze I. a II. díl, Tobiáš Bébul, Na horách. 17. 12. 1994 mu byl v areálu Základní školy odhalen památník (viz obrázek) a jeho jméno nese nadace pro zvláště nadané, sociálně slabší děti, kterou spravuje ZŠ.“

Kostel sv. Václava

„Po opravě kaple v roce 1990 se v obci obnovila tradice svatováclavských poutí a přitom vznikla myšlenka na stavbu nového kostela na místě, kde původně stála stará škola. 17. 5. 1992 proběhla slavnost posvěcení základního kamene za přítomnosti arcibiskupa Jana Graubnera. 20. srpna 1994 byly olomouckým generálním vikářem Msgre Erichem Pepříkem slavnostně posvěceny zvony, prapor a znak obce a svěcení samotného kostela proběhlo 2. října téhož roku za přítomnosti 20 koncelebrantů s hlavním celebrantem Jeho Eminencí mons. Janem Graubnerem. Současně byl svátkem obce vyhlášen den 28. září. Kostel v Horní Lidči se skládá

² *Památky, (cit.18.3.2011). Dostupné na Internetu:
<<http://www.hornilidec.cz/index.php?linkID=txt6&dbtNo=1>>*

ze dvou staveb - zvonice a kostela, které mohou symbolizovat Krista a Církev. Zvonice je vlastně silným sloupem, na kterém jsou zavěšeny tři zvony. Kostel je zasvěcen svatému Václavovi, patronu země, jehož doba je připomenuta i v materiálech stavby: dřevu, kameni, jednoduché omítce. Obvod kostela tvoří 3 metry vysoká zeď. Nad ní jsou čtyři velká okna, která propouští dovnitř světlo. Klenba je nesena dřevěnými sloupy.“

1.4 Významné osobnosti Hornolidečska

Jan Evangelista Trávníček (* 1899 Drnovice u Vyškova †1981)

Řídící učitel, spisovatel, publicista, vlastivědný pracovník a kronikář obce.

Štěpán kardinál Trochta (*26. března 1905 Francova Lhota - †6. dubna 1974 Litoměřice)

„Český katolický biskup a řeholník, 17. biskup litoměřický a jeden z prvních salesiánů u nás. Za druhé světové války podporoval protinacistický odboj, za což byl zatčen a poté vězněn v koncentračních táborech s doložkou RU (návrat nežádoucí). Po válce jej Pius XII. jmenoval biskupem litoměřickým. V letech 1948-1949 byl mluvčím katolické biskupské konference při jednání s komunistickou vládou. V letech 1950 - 1960 byl nejprve nezákonně internován,

³ Památky, (cit.18.3.2011). Dostupné na Internetu:
<<http://www.hornilidec.cz/index.php?linkID=txt6&dbtNo=1>>

později odsouzen ve vykonstruovaném procesu a vězněn v nejtěžších komunistických žalářích. Poté byl opět internován, až v roce 1968 začal znovu spravovat diecézi. V roce 1969 je Pavel VI. jmenoval kardinálem „in pectore.“ Zemřel na mozkovou mrtvici.“⁴

Josef Valčík (*2. listopad 1914 Smolina u Valašských Klobouk - † 18. červen 1942 Praha)

„Český voják, příslušník československého protinacistického odboje za 2. světové války, člen výsadkové skupiny Operace Silver A. Spolupracoval také s členy výsadku Anthropoid J. Gabčíkem a J. Kubišem, s nimiž provedl atentát na říšského protektora R. Heydricha. Tento příslušník protinacistického odboje navštěvoval obecnou školu v Lačnově.“⁵

Jeřábek Jaroslav (* 27. 3. 1936 ve Valašských Příkazích)

„Akademický malíř, žák profesora Sychry na AVU v Praze, učitel oboru výtvarné výchovy na Základní umělecké škole ve Slavičíně. Zaměřuje se na malbu s figurální kompozicí i s motivy Valašska. Jeho díla jsou v mnoha galeriích a v obřadních síních Čech a Moravy. Je folklorista, hraje na lidové nástroje (píšťaly, fujaru,...).“⁶

1.5 Kulturní život v obci Horní Lideč

Někdo by si mohl pomyslet, že v tak zastrčeném koutu Valašska žijí lidé poklidným životem, kde je jediným ruchem cinkání ovčích zvonců. Opak je ale pravdou. Kromě neustále se rozvíjející kamionové dopravy se Horní Lideč může pyšnit také poněkud pozitivněji laděnou kulturou. Rekonstrukcí prošlo Kulturní zařízení Kačabar, které slouží pro organizování různých společenských událostí – plesů, bálů, rodinných oslav nebo setkání spolků z obce.

⁴ *Zajímavosti regionu >> Významné osobnosti Hornolidečska, (cit.1.3.2011). Dostupné na Internetu: < <http://www.hornolidecko.cz/cz/4-zajímavosti-regionu/43-vyznamne-osobnosti-hornolidecska.html>>*

⁵ *Tamtéž.*

⁶ *Tamtéž.*

Kapela Žáves obohacuje své posluchače o bigbítové novinky z vlastní dílny, ale v repertoáru má i písně převzaté a to jak moderní, tak i lidové.

V roce 2003 navázal po třicetileté odmlce dětský národopisný soubor Valášek na činnost učitele Něhoslava Ryla. Svým vystoupením zpestřuje kulturní život obce. Pravidelně se účastní folklórních festivalů, na domácí půdě předvádějí děti v průběhu roku zábavná pásma podle svátků či ročních období. V roce 2008 se z podnětu Valášku zrodila cimbálová muzika Lidčan, která se také významnou měrou podílí na kultuře obce Horní Lideč. Na žádost dětí vznikla ve školním roce 2009 Dětská cimbálová muzika Lidčánek, která se také účastní na společenském životě v obci.

2. MIKROREGION HORNOLIDEČSKA

2.1 Charakteristika regionu

Obec Horní Lideč je situována do příhraniční části České republiky – jižního Valašska. Na obrázku uvedeném výše je vyznačena mapa Valašska jako území. Jsou zde uvedena také města, která mohou být považována za jakási střediska, pod která spadají menší vesnice, a která tvoří jednotlivé mikroregiony. Pro Horní Lideč je střediskem město Valašské Klobouky. Ale stejně tak, jako je problematické přesné vymezení hranic Valašska, tak nesnadné je určení obce Horní Lideč do okresu. Právně patří tato obec pod okres Vsetín, dalo by se říci, že podle etnografického zařazení do mikroregionu Vsacka. Ale například známý sběratel valašských písní PhDr. Arnošt Kubeša zařadil sebrané písně z Horní Lidče a sousedních vesnic do mikroregionu Valašskoklobucka. Označení „mikroregion“ pochází z dnešní doby, dříve se taková malá území rozlišovala podle panství.

⁷ *Regiony – Valašsko, (cit.22.3.2011). Dostupné na Internetu:*
<<http://www.folklorweb.cz/regiony/valassko.php>>

Mikroregion Hornolidečska spojuje 15 malých vesniček. Toto sdružení obcí se výrazně podílí na zlepšení rozvoje všech obcí pomocí různých projektů, dotovaných např. Evropskou unií.

2.2 Obecně k folklóru

Slovem folklór označujeme originální vyjádření lidové kultury, která se na daném konkrétním území ctí. Rozlišujeme několik druhů folklóru. Základem je folklór slovesný, který pomáhá uchovat různé vyprávěnky, povídačky, legendy a různé pověsti, které se vztahují k určitému místu. Dříve se slovesnost předávala jen ústně, později bylo toto obrovské národní bohatství zachyceno a uchováno různými sběrateli a terénními pracovníky. Díky rozvoji techniky se pak tento folklór šířil dál, ať už v písemné nebo zvukové podobě. Další součástí folklóru je lidová hudba. Jejím základním prvkem je lidová píseň, která se přenášela ústním podáním a tudíž se autorství nedochovalo. Písňe svým způsobem komentovaly život lidu. Vznikaly při práci, v rodině, při různých oslavách, ale i smutných až tragických událostech.

Dál dělíme folklór na taneční a dramatický, kde je nejvýraznějším projevem lidové divadlo. Všechny tyto celky se spojovaly dohromady při různých folklórních obřadech nebo zvycích. Týkaly se hlavních, periodických událostí roku. Byly to například dožínky, fašank, vánoční a velikonoční tradice. Mezi ty, které plynule vycházejí z lidského života můžeme zařadit svatbu, narození dítěte či pohřeb.

Do folklóru řadíme také způsob odívání, zpěv a tanec lidu. Právě tyto složky budou obsahem následujících podkapitol. V nich se alespoň ve zkratce pokusím nastínit lidovou kulturu Hornolidečska.

2.3 Lidový oděv na Hornolidečsku

Popisovat kroje Hornolidečské oblasti znamená vracet se do období 18. a 19. století. Paradoxně první popis valašského kroje pochází ze spisů zatčených osob ze Vsetínska, kteří se přihlásili k evangelickému vyznání. Bohužel toleranční patent byl falešný a mnoho lidí bylo v Uherském Hradišti vyslýcháno. Přitom jim byl zabaven jejich oděv – kroj.

Na celorepublikovou obnovu měly v 19. století velký vliv dvě výstavy. Na Vsetíně se národopisná výstava konala roku 1892 a Československá národopisná výstava v Praze se uskutečnila v roce 1895. Právě z těchto výstav pochází fotografické záznamy, které i v dnešní době slouží jako vzor při šití krojů nových. Největší počet fotografií zachycuje lidi z Valašské Polanky a z Lužné, tedy obcí dnešního mikroregionu Hornolidečska.

Josef Klvaňa, znalec v oblasti moravských krojů, dělí Vsetínsko na pět krojových skupin. Právě pátou skupinu tvoří obce kolem říčky Senice. Jsou to vesnice Valašská Senice, Francova Lhota, Střelná, lačnov, Lidečko, Pulčín, Lužná, Valašská Polanka, Leskovec, Pozdětchov, Prlov a samozřejmě nesmí chybět Horní Lideč.

Valašský kroj odráží způsob života Valachů – převážně pastýřů, pastevců. V celé své kráse je jednoduchý, bez přehnaných ornamentů a bohatých ozdob.

2.3.1 Mužský kroj

Košile, po valašsky „košula“, je z ručně tkaného světlého plátna. Vyzdobena je výšivkami na límečku, nárameníku a na konci rukávů. Barva výšivkové nitě bývá modrá, červená i černá. U krku se svazuje červenou pentličkou.

Nohavice čili „gatě“ jsou vyráběny z hrubšího bílého sukna. Podle území se liší barvou, vyskytují se tak novice bílé, světle i tmavě modré či hnědofialové. Nohavice drží také **řemen**, který je vyroben z kůže a je pobitý kovovými cvočky.

Brunclek je vesta, která se obléká na košili. Stejně jako nohavice se rozlišuje dle barev od různých odstínů červené až k fialové a tmavě hnědé.

Kabát, přezdívaný „huňa“ se vyvíjel pod vlivem měšťanského oděvu. Byly to bílé soukenné kabáty, dlouhé až ke kolenům.

Pokrývku hlavy tvořil **klobúk** – plst'ák, v zimě se nosila „baranica“ z černé ovčí kožešiny.

Úprava mužských vlasů byla jednoduchá, stříhali se tzv. „podle kastrolu“ čili podle hrnce.

Rozšířenou obuví byly **papuče** z bílé huně. Bohatší muži nosili vysoké kožené holiny. Typické krpce nebyly tak běžné, spíše se tak říkalo papučím s podšitou vepřovou kůží. Do nich patří „kopyce“ – huněné ponožky lemované zeleným sukнем.

Ke kroji patří také valaška. Ta sloužila pastevcům jako osobní zbraň. Dnes je to velice lákavý suvenýr pro návštěvníky valašského kraje.

2.3.2 Ženský kroj

Rubáč měl vlastně funkci spodního prádla, oblékal se na nahé tělo. Byl vyroben z bílého plátna. Tvořily ho dvě části – horní část (opleček) a spodní sukně (podolek). Dnes už je nahrazen košilí a spodnicí, které jsou oblékány zvlášť.

Rukávce jsou šité z tenčího lněného plátna. Na límečku a „přiramcích“ jsou zdobeny buď křížkovým, nebo plochým stehem a také se barevně odlišují podle území. U krku se zapíná různým způsobem – na špendlík, knoflíček nebo se spojují sponami.

Leknica je bílá plátěná sukně, ušitá ze čtyř délek. Spojované části byly spojovány reznou nití přírodní nebo nažloutlé barvy.

Fěrtoch je označení pro našasenou zástěru. Ta byla nesešitá a barvy se lišily podle území – od bílé po až po černý odstín.

Kanafaska je náhrada za fěrtoch, který vymizel už ve 2. polovině 19. století. Byly z lehčího materiálu a jako ozdoba sloužila bavlněná pruhovaná tkanice.

Fěrtůšek je typickým prvkem valašského kroje. Jedná se o zástěru s oboustranným modrotiskem v barvě bílé a modré. Vázala se na něj v pase ozdobná „mašla“.

Kordulka – ženská vesta – je z jemného sukna, nejčastěji v barvě fialové či červené. Kolem výstřihu je našitá tmavozelená sametka. Dříve se pouze zavazovala na tkaničku, v dnešní době se již zapíná na háčky.

Ke slavnostním příležitostem byl za fěrtůšek zastrčen vyšívaný šáteček.

Krpce se jako obutí příliš dlouho nenosily. Byly nahrazeny **soukennými střevíci a papučemi**.

Do střevíců se nosily dlouhé vlněné **punčochy**, které se pletly z vlny černých nebo bílých ovcí.

Jančáry čili kožené boty byly pro bohatší děvčata, **šněrovací botky** se rozšířily až vlivem poloměstského odívání.

Rozlišit svobodnou dívku a vdanou ženu bylo možné hlavně dle **úpravy vlasů**. Svobodná dívka nosila hladce učesané vlasy s pěšinkou uprostřed. Za konci byly zapleteny v jeden cop, na konci ozdobený pentličkou. Vdané ženy nosily copy dva, které si mohly obtočit kolem hlavy nebo nechat volně po stranách. Vdaná žena však měla dodržovat zásadu, a to mít vlasy zakryté, a to jak doma, tak i na veřejnosti. Nosily se jednoduché bílé, červené i modré šátky z plátna. Vlněné šátky zvané „**tibátky**“ byly na okraji bohatě vyšité rostlinnými ornamenty. Ty patřily k cenným součástem kroje, byly velice opatrované a často se dědily několik generací.

V zimě ženy nosily „**kožůšek**“. Ten byl vyroben z hnědé ovčí kůže s bílou kožešinou uvnitř. Dlouho se udržely také „**vlnáky**“, které byly nejprve v bílé barvě. Z praktických důvodů se pak začaly vyrábět z tmavších odstínů, obvykle v kostkovaném vzoru. Nosily se buď „do kříža“ nebo se skládaly podélně.

V letošním roce Hornolidečské sdružení obcí úspěšně zakončilo realizaci projektu, jehož cílem bylo pořízení asi 200 nových krojů pro vybrané obce. Tento projekt tak pomohl zlepšit podmínky pro rozvoj tradiční kultury v této oblasti. Slouží hlavně členům folklórních souborů a spolků, kteří se podílí na společenském a kulturním životě Hornolidečska.

2.4 Lidový tanec

Tanec odjakživa patřil k životu chudého lidu. Vždyť kde jinde by mohli zapomenout na těžkou práci, a z ní pocházející tvrdé mozoly na rukou než u muziky, kde ve víru tance zapomněli i na ty největší starosti? Tančilo se při hudecké i cimbálové muzice. Lidé tancem projevovali své touhy, vytancovávali svůj smutek i rozdávali veselí kolem sebe.

Obvyklé základní rozdělení tanců podle Zdeňka Kašpara:

- a) Točivé,
- b) sólové,
- c) figurální,
- d) kolové,
- e) taneční hry.

Točivé tance jsou povětšinou párové a patří mezi nejrozšířenější tance na celém Valašsku. Všeobecně známý je název **valaská** (Vsacko) nebo **točená** (Valaškokloboucko). Právě tato točená patří mezi nejoblíbenější tanec jižního Valašska. Základem je 2/4 takt ve velmi rychlém, svižném podání. Důležitý byl předzpěv tanečnicka a poručení muzice a také kombinace rychlého tance a zpěvu. Do toho okruhu patří i specifický tanec **starodávný** nebo **gúlaná**. Vyznačuje se pomalými, vážnými kroky v páru.

Sólové tance na Valašsku patří hlavně mužům. Patří zde populární **odzemek** a obuškový – ten se odlišuje od odzemkového tím, že tanečník při tanci používá valašku čili obušek. Tento tanec vyžaduje od interpreta dostatek obratnosti, fyzické a taneční zdatnosti.

Tance figurální, zkráceně „figurálky“, jsou tance, které jsou pevně spjaty s hudební předlohou. Mají různé kroky, gesta i figury, ale dodržení písňe je nutné. Tyto tance jsou obrazem různých řemesel, lokalit nebo i zvířat. Nazývají se právě podle dané předlohy, např. **ševcovský**, **řeznický**, **bystřický**, **žabský**.

Skupina kolových tanců k sobě přiřazuje **polku**, **sousedskou**, **obkročák**, **mazurek** nebo **valčík**.

Taneční hry jsou někdy zvlášť vyčleňovány. Předváděly se na zábavách, na svatbě či různých besedách. Pochází z především her dětských (**zavíjačka**). Mezi dospělými je velice oblíbená taneční hra **hubičková**, velice zábavný je tanec **metlový**.

Pro valašskokloboucký folklór je významným tancem **stará uherská**. Jedná se o točivý tanec, který má prvky čardáše. Charakterově se podobá točené, má však výrazné jednokročky a dvoukročky.

2.5 Lidová píseň na Hornolidečsku

Pár jmen osobností, které se věnovaly sběru lidových písní na Valašsku, vešly v obecnou známost. Mezi ně patří například František Sušil, Karel Vetterl, Arnošt Kubeša, Jan Nepomuk Polášek, František Bartoš, Eduard Peck či Hynek Bím. Málokdo by si ale vzpomenu třeba na Roberta Smetanu, který působil na katedře muzikologie na Univerzitě Palackého v Olomouci, a Bedřicha Václavka, estetika a literárního vědce. Tato dvojice společně provedla sběr lidové písně přímo v Horní Lidči, kde jich zapsala osm.

Podle místopisné tabulky, kterou si vedl Arnošt Kubeša, čítá sběr písní v mikroregionu Hornolidečska 391 zápisů. Připomínám, že Kubeša počítal Hornolidečsko do Valašskokloboucka, takže celkový počet písní z této oblasti je přes dva tisíce. Ke konečnému číslu bychom však museli připočítat sebrané písně dalších sběratelů a myslím si, že počet je mnohem vyšší. „*Podíl Arnošta Kubeši na celkovém počtu zápisů valašskoklobouckých písní*

(sbíraných v období dvou století) činí 32%, přičemž tyto tvoří pouze jednu sedminu ze všech „valaských písniček“, které osobně po celém Valašsku zaznamenal.“⁸

Z místopisné tabulky můžeme také vyvodit nejzpevnější obce v Hornolidečském mikroregionu. Nemůžeme to ale brát jako konečné rozhodnutí, protože nám k dotvoření celého obrazu chybí střípky písní, které nasbírali další sběratelé. Podle záznamů Arnošta Kubeši je nejplodnější obcí Střelná s počtem 104 písní. Na druhém místě je Študlov s 87 písněmi. Z této vesnice pocházela tetička Vypušťáková, jedna z nejlepších zpěvaček celého Valašskokloboucka. V době, kdy u ní Kubeša zapisoval písničky, jí bylo pětasedesát let. Byla to neuvěřitelně vitální žena, která se před sběratelem neostýchala zazpívat i pár „darebnic“. Tak se na Valašsku označují písně s erotickým podtextem. Například:

„Co to děvča,co to máš, co fjertůškem přikrýváš? Či-li hrušky, či jabka, či pro chlapce zahrávka?

Co to děvča,co to máš, co fjertůkem přikrýváš? Já mám takú leluju, přijdi večer, dám ti ju.“

Tím se dostávám k rozlišení písní. Můžeme je dělit podle charakteru, podle ročních období nebo podle toho, při jaké příležitosti se zpívají. Nelze však každou písničku přesně „zaškatulkovat“. V písni mohou být zřetelné charakterové přesahy do jiného žánru. Například píseň na téma odvodu na vojnu bychom mohli, podle tohoto číslování, přiřadit k písni vojenské (viz č. 7). Zároveň se v ní ale může objevit strach milé o odvedeného „galána“, což je typické pro charakter milostné písně (viz č. 6), když se děvče chce z bolestné ztráty vyzpívat. Těch, kdo se vrátili domů, totiž mnoho nebylo...

⁸ VAŠÍČEK, Petr. *Za lidovou písni Valašskokloboucka. 1. vyd. Gottwaldov: Vydalo JZD Valašsko, Vlachovice, 1988. s. 56.*

Dělení písní

1. písně podle ročních období

Jarní období slunovratu, vynášení zimy v podobě smrtky, vítání jara a velikonoční svátky jsou jedním z nejrozsáhlejších ročních cyklů. Existuje nepřehledné množství textů a nápěvových variant k oslavě jara.

„Smrtko, smrtko bílá, kdes tak dlouho byla? U studánky, u hlubánky - ruky, nohy myla.“

Na konci letního období patří k největší události dožínky – oslava ukončení žatvy.

„Už sme všeccko požali, ostalo strnisko a včil by sa vdávalo de jaké cérčisko.“

Na podzim jsou většinou hody – posvícení. Úkolem bylo nejvíce se najíst před nastávající zimou.

„Eště bylo štyry týdně před hody, nedala ně moja míla pit vody, než ně dala dobré vínko z pohára, přenocuj tu můj synečku do rána.“

Vánoční písně – koledy – nejčastější námět patří pastýřům, typickým obyvatelům Valašska.

„U betlémských, u salašů, tam sa ovce dobře pasú, požeňme tam bratrové, na ostruží zelené.“

2. písně pracovní

Halekačky/hojákačky zpívala hlavně děvčata, když pásala na stráních dobytek. Písně měly dorozumivací funkci a patří k nejoriginálnějším z celého Valašska. Název je odvozen od počátečního – upozornovacího – zvolání – „hoja, hoja, ej, helelo“.

„Hojá, hoja, kamarádko věrná moja, a jak sa ti krásy pasú, ty Mařenko Kovářová.“

Hečené se liší od helekaček tím, že jsou to jen krátké popěvky, které se na konci vypočítávají podle ozvěny. Zpívali se hlavně při žních na poli, kde měly také dorozumivací funkci.

„Když sem byla panenku, sedala sem v okénku – v okénečku, okně, se synečkem potmě.“

3. rodinné písně

Svatba na Valašku bývala obsáhlým obřadem, který měl několik částí, např. loučení, odpros, čepení. Existuje tak mnoho písní, které se váží jak ke svatbě samotné, tak i jejím přípravám. Díky pohraničí se Slovenskem můžeme pozorovat vliv právě východu.

„Sbohem ostávajte, co tu ostávat má. Už sa s vama lúčí, Anička pořádná.“

Dále se k tomuto okruhu řadí písně zpívané k narození dítěte či při pohřbívání. Právě tyto přesahují svou hranici, mají charakter buď žertovných, nebo smutných – milostných písní.

4. žertovné písně

Do této skupiny patří různé škádlivky, popichování, žertování, ale i posměšky. Řadí se zde i fašankové písně, kterými se ukončovalo veselé období před přísným velikonočním půstem.

„Na hřeben, staré baby na hřeben! Fašanky, fašanky aj pod obušky, my Řecko bereme aj suché hrušky. Tute nám nedali, tute nám dajú, zabili komára, slaniny majú.“

5. balady

Tyto písně mají za úkol vyprávět určitý příběh, jsou tedy epické a většinou mají tragický konec. Na Valašsku se příliš nedochovaly, rychle upadaly v zapomenutí. Snad kvůli velkému počtu slok (někdy přes dvacet) a také již neaktuálnímu tématu.

„Aj, cos porobil Janošku, že ťa prikuli za nožku? Neporobil sem nic zlého, zabil sem srnca jedného.“

6. milostné písně

Tento okruh písní patří mezi největší a stále nejvíce živoucí v podání lidu, muzik a souborů. Láska je totiž jedno z hlavních témat valašských písní. Patří k nejhezčím skladbám vůbec. Také zde může píseň mít charakter svatební, taneční, ale například i hečené.

„Studená rosénka tej noci padala, když sem za synečkem dvérka zavírala. Padala rosenka studená jako mráz, přid' za mňú, synečku, přid' za mňú ešte raz.“

7. zbojnické a vojenské (legrúcké) písně

Zbojnické písně zaznamenaly největší rozmach při valašském povstání v 17. století. Popisovaly život zbojníků v horách, jejich hrdinství, ale i veselí chlapců při ohni. Jsou ve velké míře využívány valašskými tanečními soubory.

„Pod'my chlapci, pod'my zbíjat, šak nemáme za co pijat, ej, už sa nám počala bučina rozvíjat.“

Písně vojenské popisují samotné verbování ve vesnici a následnou těžkou vojenskou službu v cizí zemi. Přeživší vojáci radostně zpívali o návratu z vojny domů. Charakter hraničí i s milostnou písní, kde se dívka s milým loučí, věrně na něj po dobu služby čeká, dozvídá se o jeho smrti nebo je nucena vzít si někoho jiného. Vojenské písně mohou mít i charakter balady. Nemusí mít však vždy smutný charakter. Známe vojenské písně popisující dobrodružný život a vojenskou kariéru.

„Už je milunká, už je zle, už je pútečko na noze, už je pútečko, moja cérečko, na noze.“

8. písně k tancům

Tyto písně patří mezi největší skupinu, zahrnují texty ke všem druhům tance. Jsou stěžejním námětem všech folklórních souborů. V našem koutě Valašska je nerozšířenějším tancem „točená“ a „stará uherská“ čili čardáš, který se k nám dostal z Maďarska přes Slovensko a v úpravě Valachů má prvky z točené.

Točená:

„Já su od Lidečka, z téj Čertovéj skály. Nedaj Bože, nedaj, nedaj Bože, nedaj, by ňa čerti brali.“

Starouherská:

„Na Pulčinách jarmek byl, ja můj Bože kdo tam byl? Byl tam strýček s tetičkú, kúpili si flaštičku.“

3. ZÁKLADNÍ ŠKOLA V HORNÍ LIDČI

3.1 Základní informace

Základní škola Horní Lideč patří mezi největší základní školy v kraji. Kapacita je 540 žáků. Dle právní normy je škola příspěvkovou organizací, zřizovatelem je obec Horní Lideč. Škola nabízí 35 míst ve školní družině, ve školním klubu je větší prostor - zde může být až 65 žáků. Škola poskytuje svým žákům, zaměstnancům i cizím strávníkům jídelnu, kde se denně uvaří přes 400 obědů.

Jedná se o typ úplné základní školy. Na prvním stupni je šest tříd, na druhém stupni deset. Škola má velmi dobré vybavení. Mezi nejnovější technické zařízení patří interaktivní tabule či keramické pece. Samozřejmostí jsou dnes data projektory a audio-video technika v každé třídě. Před dvěma lety prošla škola vnější rekonstrukcí, což přispělo k větší atraktivitě školy.

Škola svým žákům nabízí také velké množství zájmových útvarů a mimoškolních aktivit. Mezi nejoblíbenější patří literární kavárnička, sportovní hry a výtvarný kroužek. Velkou popularitu na škole získala poměrně „mladá“ Dětská cimbálová muzika Lidčánek, které se budu podrobněji věnovat ve 4. kapitole. Škola také dosahuje výborných výsledků ve sportovních disciplínách, o čemž svědčí vrcholová – celorepubliková úroveň některých žáků.

3.2 Z minulosti školy v Horní Lidči

Z rukopisných pozůstatků našich předků víme, že počátky školství na jižním Valašsku sahají do 16. století. Nedochovalo se mnoho zpráv, díky mnohým farnostem však byly informace o výuce zapisovány a uloženy. Školy byly v područí vrchnosti, která si s oblastí

školský neuměla poradit. Vyučovalo se různě po domech nebo v hostincích a úroveň vyučujících byla podprůměrná. Často totiž výuku vedli staří vojáci, kteří byli zcestovalí a něco se ve světě naučili. Mezi jejich schopnosti však patřilo jen čtení a psaní. Kvalifikovaného učitele si vesničané často nemohli dovolit zaplatit, a tak byli rádi aspoň za nějakou výuku. Plat těchto nezpůsobilých učitelů byl nuzný, často v naturáliích, a odvíjel se od počtu žáků. To byl ale druhý nešvar vesnických škol, protože děti byly využívány jako pracovní síla a často třeba pro velkou vzdálenost školy na výuku nepřišly. Zlepšení gramotnosti celého kraje přinesl až Všeobecný školní řád, který vydala Marie Terezie v roce 1774. Stát převzal nad školstvím záštitu. Školy byly triviální s výukou náboženství.

Pro mikroregion Hornolidečska měla značný význam jedna z nejstarších škol v oblasti. Tou byla škola v Lidečku. První zmínka o existenci této školy pochází z roku 1688, patrně však byla v provozu již dříve. Právě pod tuto farní školu spadala i obec Horní Lideč. Kromě dětí z Horní Lideče ji navštěvovali také žáčci ze Střelné, Senice, Lužné, Pulčína a Francovy Lhoty. O sto let později, když už byla postavena škola ve Francové Lhotě, byly děti ze Senice a Francové Lhoty vyděleny z obvodu Lidečka a chodily do „své“.

Škola v Lidečku byla původně dřevěná. V roce 1837 však byla postavena škola nová, kamenná. Ani ta se ale nedočkala lepší odezvy. Bylo v ní zima a vlhko. Po inspekci napsal kloboucký školdozorce do sdělení toto: „*Budova se podobá spíše kravskému chlévu.*“⁹ I přes toto prohlášení byla nová budova školy vystavěna až v 60. letech. Od té doby byla různě upravována. Vznikly nové přístavby, které školu zvětšily.

Roku 1873 byla Horní Lideč vyčleněna z obvodu Lidečka a o pět let později už stála ve středu obce škola „nová“. Nebyla však úředně schválena a vyučujícími zde byli tzv. nouzoví učitelé. Neměli přípravné vzdělání a často museli kvůli obživě vykonávat ještě jedno řemeslo. V této „nouzové“ škole byla jedna třída, která měla šest metrů na délku a čtyři metry na šířku.

⁹ Trávníček, J.E. *Horní Lideč kdysi a dnes, Horní Lideč, 1965, s. 12.*

V roce 1873 v ní trávilo vyučování přes sto dětí. Při dnešních poměrech je to až nepředstavitelné...

Trvalo ještě skoro sto let, než se děti a učitelé dočkali pořádné školy. Než byly v roce 1966 položeny základy moderní pavilónové školy, museli zdejší žáci „přetrpět“ ještě další dvě nevyhovující budovy. 1. září 1968 však byla slavnostně otevřena nová Základní škola v Horní Lidči, která konečně splňovala všechny podmínky k úspěšnému vzdělávání tamějších žáků.

3.3 Osobnost učitele Něhoslava Ryla

Něhoslav Ryl, známá folklórní osobnost nejen na Valašku, pracoval v Horní Lidči jako učitel. Zasloužil se o založení dětského folklórního souboru Valášek, který na škole působil skoro dvacet let. Spolu s paní učitelkou Vlastou Plškovou se tak podílel na zrodu dětského souborového folklóru v Horní Lidči, vchoval několik generací dětí, kterým se snažil přiblížit lidovou kulturu. Tehdejší soubor absolvoval spoustu vystoupení, několikrát dokonce reprezentoval Valašsko v zahraničí. Pan Ryl v Horní Lidči bydlel. Když v důchodovém věku ze školy odešel, stále pokračoval v činnosti vedoucího dětského souboru Valášek ještě celých osm let. Už byl ale více náročný na výběr tanečních skupin, takže účastnit se dalších zkoušek a nácviků mohly jenom děti talentované, které projevovaly opravdový zájem. Jeho odkaz nyní nese dětský národopisný soubor Valášek, který tak navázal na tuto tradici.

Pan Ryl byl také primášem věhlasné cimbálové muziky Lipta. Více o jeho životě se dočtete v následující citaci.

„Něhoslav Ryl se narodil 2. srpna 1928 v Osvětimanech na moravském Slovácku, kde také chodil na základní školu. Od dětství sportoval, ale musel i pracovat na polích a na vinohradě svých rodičů. Tatínek a maminka ho ve sportovních aktivitách podporovali

a dědeček zase rozvíjel jeho mimořádné hudební nadání. V pěti letech dostal na Vánoce pod stromeček housle, které ho provázejí celý život.

Byl velice všestranný a svůj talent uplatnil i na vojně. V Praze hrál ve vojenské hudbě na křídlovku a lesní roh. Později byla hudba převelena do Olomouce. Zde také působil jako instruktor sportu na Vojenské akademii. Dalším jeho působištěm byl Gottwaldov, kde pracoval na Odborném učilišti Pozemních staveb. Tam absolvoval v letech 1955 – 1956 Tyršův ústav tělesné výchovy a sportu. Od roku 1956 byl zaměstnán v hornickém učilišti v Karviné, kde začal také dálkově studovat Pedagogický institut v Opavě.

Na Základní školu v Horní Lidči nastoupit jako učitel tělesné výchovy, hudební výchovy a českého jazyka v roce 1961. Působil zde až do roku 1984. Založil zde pěvecký soubor, který měl 25-30 členů, převážně chlapců. Žáci byli z Horní Lidče, Lidečka a Lačnova. Stál u zrodu folklórního souboru Valášek, ve kterém se během mnoha let vystřídalo velké množství žáků. Soubor byl rozdělen na dvě skupiny. První byla malá příprava dětí předškolního věku a potom to byli žáci prvního a druhého stupně základní školy. Oba dva soubory vystupovaly na soutěžích a při různých slavnostních příležitostech. Postupně se dostavovaly úspěchy i za hranicemi regionu a tak se našly i prostředky na materiální vybavení, jako ušití kompletních krojů. Mnozí z členů Valášku pokračovali velmi úspěšně v této zálibě i po skončení školy v jiných folklórních souborech.

Pan učitel Něhoslav Ryl byl později také dlouholetým primášem cimbálové muziky folklórního souboru Lipta, s kterým úspěšně reprezentoval valašskou muziku a tanec nejen u nás, ale i v mnoha zemích v zahraničí. “¹⁰

Nyní žije pan Ryl v Ostravě, kde si užívá klidného života v důchodu. Občas do Horní Lidče zavítá a vždy se rád přijde podívat na vystoupení Valášku.

¹⁰ *Něhoslav Ryl, (cit.10.2.2011). Dostupné na Internetu:
< [- 28 -](http://files.zsfrancovalhota.cz/200004841-4b3a14c361/zpevník.PDF.></i></p></div><div data-bbox=)*

3.4 Folklór na Základní škole Horní Lideč

Z předchozí kapitoly je zřejmé, že folklór na zdejší škole byl reprezentován souborem Valášek, který vedl Něhoslav Ryl. Nyní je Valášek pod správou obce Horní Lideč a vedoucími jsou Vladislava Bistrá a Mgr. Silvie Matušová. Valášek má tři skupiny, do kterých jsou děti zařazeny podle věku. Hudební podporu má Valášek jak v Cimbálové muzice Lidčan, tak i v Dětské cimbálové muzice Lidčánek.

Dnes ožívají folklórní tradice a písně v Dětské cimbálové muzice Lidčánek. Tato dětská muzika vznikla na začátku školního roku 2009 při Základní škole v Horní Lidči. Pro zkoušení využívá obecní prostory, ale ve škole má velkou oporu. Na každé akci, kterou škola pořádá, se tato muzika prezentuje a v každém programu má již své místo.

Této cimbálové muzice je věnována další kapitola.

4. DĚTSKÁ CIMBÁLOVÁ MUZIKA LIDČÁNEK Z HORNÍ LIDČE

4.1 *Vznik muziky*

Asi tomu chtěla náhoda nebo to byl osud, že se sešli čtyři dětské muzikanti přímo ve třídě Mgr. Miroslava Hrni, milovníka a znalce folklóru. Byl jejich třídním učitelem tři roky na Základní škole v Horní Lidči a dnes, když jsou již děti na druhém stupni, setkávají se v hodinách hudební výchovy. Pan učitel Hrňa měl za úkol vytvořit na škole národopisný soubor. Nebylo to však lehké, protože v obci dětský folklórní soubor, tedy Valášek, již existoval. Nemělo žádný smysl vytvářet pomyslnou rivalitu nebo konkurenci a to jak mezi dětmi, tak mezi dospělými lidmi. Stala se tak nejlepší věc, jaká se mohla stát – oba tábory spojily své síly.

Děti projevily touhu založit cimbálovou muziku. V té době už „dospělácká“ cimbálová muzika Lidčan, vedená panem učitelem Hrňou, působila jak na veřejných akcích, tak i na akcích školy. Myslím si, že hlavní motivací bylo právě vystoupení této cimbálové muziky na oslavách 40. výročí založení Základní školy v Horní Lidči. V tehdejší skupině jsem zastávala v CM Lidčan post obligátu (3. hlas). V průběhu oslav jsme měli několik samostatných vystoupení a také jsme doprovázeli úspěšné žákyně, které získaly ocenění na soutěži Zpěváček – prestižní akci Folklórního sdružení České republiky. Doprovázeli jsme i vítězku této celostátní soutěže Zpěváček pro rok 2008 Anetu Juříčkovou, která dosáhla na nejvyšší možné umístění a výborným výkonem reprezentovala nejen sebe, ale i celé Valašsko. Na tomto obrovském úspěchu měl podíl i pan učitel Hrňa, který Anetu na soutěž připravoval. Právě po tomhle vystoupení začaly děti přímo žadonit o založení dětské muziky. Byly však jenom čtyři. Ve vlastním volném čase si zjistily, kdo dál se ve škole věnuje hře na nějaký hudební nástroj. Děti tak našly další žáky a podařilo se jim přesvědčit je, aby s nimi muziku založili. Nebyl to ale zas tak těžký úkol, protože skoro všechny děti tančí ve Valášku a k lidové hudbě a celkově

k tradicím mají hodně blízko. Nastala tedy první zkouška, do které si děti přinesly své hudební nástroje, a začalo první zkoušení.

Pan učitel Hrňa mě přizval ke spolupráci v této dětské cimbálové muzice. Potřeboval především uměleckého vedoucího a houslistu, což je pro začínající dětskou cimbálovou muziku důležité. Jako primáška cimbálové muziky Lidčan jsem pro ně snad dobrým příkladem.

Nejprve bylo důležité zjistit hráčskou úroveň dětí. Z nástrojů se nám sešly troje housle, jeden klarinet, violoncello a zpěvačka. Jeden chlapec přišel bez nástroje a tak jsme mu určili kontrabas – v lidové hudbě „basu“. O tom, že „basa tvrdí muziku“, se nesmí pochybovat a basistů je v dnešní době velice málo. Byli jsme tedy rádi, že jeden z hlavních hráčů se našel tak rychle. Violoncello je naopak trochu nezvyklým nástrojem pro valašskou cimbálovou muziku, nicméně jeho škála barev tónů je obrovská a tak jsme tento nástroj přijali s nadšením a chutí naučit se něco jiného, nového. Byla to tedy výzva i pro nás - vedoucí.

Po jednotlivé zkoušce všech nástrojů jsme usoudili, že to bude docela velká práce. Byly zde docela četné rozdíly mezi hráčskou úrovní dětí. Nejdůležitější bylo sladit všechny nástroje dohromady, aby zvuk byl celistvý a působil sebraně. To je totiž jeden z hlavních cílů muziky – být jaksi hráčsky naladěný na jednu zvukovou úroveň. Museli jsme je postupem času naučit hrát ve skupině, kde jsou s nimi ještě další muzikanti. To znamená naučit se vzájemně respektovat, nástrojově se nepřehlušit a působit jako harmonický celek.

Děti byly po první zkoušce nadšené. Bylo vidět, že mají ze hry opravdu radost. Domluvili jsme se tedy na založení dětské cimbálové muziky s názvem Lidčánek a od té doby muzika pracuje nepřetržitě.

V začátcích působení jsme měli velkou oporu ve Valašském souboru Důbrava. Od něj jsme měli půjčené dva nástroje – kontrabas a cimbál. Jsou to totiž finančně nákladné položky a bylo jasné, že škola nám takový příspěvek do začátku asi nedá. Kroje děti měly už z Národopisného souboru Valášek, který za krojové vybavení vděčí obci Horní Lideč.

Po určité časové době se nám podařilo sehnat kontrabas, který nám na neurčitou dobu zapůjčil bývalý ředitel Základní umělecké školy ve Valašských Kloboukách pan František Mañas. Dobrou zprávou pro nás je také to, že projekt, který jsme vypracovali, abychom pořídili nový cimbál, je nyní ve fázi schvalování peněžní dotace od Evropské unie.

Zkoušky dětské cimbálové muziky se konají pravidelně jednou týdně, po zkouškách národopisného souboru. Momentálně pro nás obec buduje zbrusu nové prostory jak pro taneční soubor, tak i pro obě dvě cimbálové muziky. Máme tak teď trochu ztížené podmínky pro nácvik, ale myslím, že se mám vyplatí počkat.

4.2 Obsazení muziky

Současné obsazení muziky je devítičlenné:

Prim – Vojtěch Ryza,

terc – Barbora Cahlová, Martin Bělota,

violoncello (terc) – Sára Matušová,

klarinet, flétna – Sebastian Matuš,

kontrabas – Jan Buček,

sólová zpěvačka – Andrea Maršalíková,

cimbál – Mgr. Miroslav Hrňa,

houslové kontry – Aneta Nováková.

4.3 Muzika a její činnost

Jak jsem se již zmínila, muziku navštěvují děti staršího školního věku. Pět dětí navštěvuje druhý stupeň Základní školy v Horní Lidči a dvě děti chodí do nižších ročníků Gymnázia Valašské Klobouky. Skoro všechny navštěvují základní uměleckou školu. Primáš

Vojtěch je nyní v absolventském ročníku I. cyklu hry na housle. Naopak kontrabasista Jenda je samouk, na basu jej učí přímo pan učitel Hrňa. Jenda má tu výhodu, že i jeho otec kdysi hrával na kontrabas a tak talent po něm určitě zdědil. Hru na cimbál zatím zastává pan učitel Hrňa. Stále se hlásí nové děti, které mají o výuku hry na cimbál zájem. Bohužel není v našich silách zajistit dostatečnou výuku právě kvůli cimbálu, který si půjčujeme od Cimbálové muziky Slavičan a nemáme jej neustále k dispozici. To je hlavní důvod, proč zatím nemáme cimbalistu nebo cimbalistku z řad dětí, nemohli bychom jim totiž zajistit dostatečný čas ke cvičení. Houslové kontry zastávám v muzice já. Je to z toho důvodu, že kontry nejsou příliš zajímavým postem v cimbálové muzice z pohledu dětí. Raději děti nechávám rozvíjet jejich schopnosti v melodickém cítění. Kontry jsou především harmonickým prvkem ve hře, je zde důležité udržování tempa, rytmu a přesného hraní. Proto necháváme tento post v obsazení dospělého muzikanta.

Hlavní náplní zkoušek je samozřejmě hra. Děti se seznamují s novými písněmi, které postupně cvičíme, procvičujeme místa rytmicky nebo melodicky náročnější. Ze začátku jsme ještě hravou formou (vytleskávání, vydupávání, hra na dirigenta) nacvičovali těžší pasáže, děti se ale postupem času vypracovaly a už dokáží zahrát tzv. z listu. Snažíme se o to, aby si děti písničku uchovaly v paměti a nedívaly se celou dobu do not. To je někdy velký problém, který systematicky odbouráváme. Při zkouškách pomáhá třeba rychlé střídání písniček za sebou. V tak malé skupině dětí je docela těžké udržet pozornost všech najednou. Pokud zvolím do repertoáru těžší píseň, která potřebuje pořádně procvičit, aby se děti těžké místo dobře naučily a dobře si to zapamatovaly, využívám k tomu dělené zkoušky. Houslisté a violoncellistka mají tak půl hodinovou zkoušku zvlášť. Je to lepší jak z časového důvodu, tak i toho pohledu, že se jim mohu věnovat víc individuálně. Což při „normální“ zkoušce často není možné. Neustále zde totiž zní všelijaké „prapodivné“ zvuky, které se děti snaží ze svých nástrojů vyloudit. Mezi jejich nejoblíbenější zvuk patří asi „parník“ v podání klarinetu. V oblibě mají také výměnu nástrojů

mezi sebou. To už ale pro uši příjemné není. Někdy mi připadá až neuvěřitelné, kolik energie děti na večerních zkouškách mají.

Cílem činnosti muziky je nejen prohloubit hráčské dovednosti dětí, ale snažíme se prohlubovat jejich zájem o lidové tradice, vnést jim do srdce písničky, které pohladí a které by neměly zůstat zapomenuty. Děti se učí vážit si písní jako národního pokladu, jako dědictví jejich „staříčků“ (prarodičů) a vůbec všech předků.

Velká výhoda muziky tkví také v tom, že je úzce propojena s Národopisným souborem Valášek. I zde děti poznávají kulturní dědictví, učí se nové písně, říkadla, staré valašské hry, zvyky, obyčeje i tance. V loňském roce začala tato dětská muzika doprovázet nejmenší oddělení Valášku. Toto spojení se ukázalo přínosným jak pro malé muzikanty, tak i pro malé tanečníky. Děti z muziky zkouší zvládnout jedno z hlavních poslání cimbálových muzik obecně – tedy doprovod tanečníků na vystoupení. U doprovodu je velmi důležité neustále se „dívat tanečníkovi pod nohy“, primáš musí vést muziku a zároveň sledovat tanečníky, kterým volí správné tempo daného tance. Děti se tak učí rozvíjet další schopnosti, které jsou nedílnou součástí působení v cimbálové muzice. Důraz je zde kladený hlavně na primáše, který musí ovládat repertoár tanečníků, musí naprosto přesně znát sled písní, jejich tóniny i pauzy. Muzika se řídí podle primáše, na něm tedy tkví celá zodpovědnost za celkový dojem hudby. Není to zrovna lehká úloha, protože právě on je z celé muziky nejvíc vidět. Stejně důležité jsou ale i ostatní nástroje – kontrabas, cimbál, terc. Ty jsou však více v pozadí muziky a jsou ušetřeny nátlaku, který je obvykle na primáše vyvíjen. Děti tak sbírají zkušenosti a snaží se vytvořit spolu s malými tanečníky hodnotné vystoupení.

4.4 Umělecké vedení muziky

Jako umělecký vedoucí muziky zpracovávám folklór jižního Valašska, především písně z Valašskoklobucka, Hornolidečska a Vsacka. Písně vybírám podle líbivosti a také podle všeobecné známosti. Chci, aby malí muzikanti měli základní valašské písně pevně zakotveny ve svém repertoáru. Poté musím zvolit pro danou píseň vhodnou tóninu. Základním pravidlem je mužský (chlapecký) zpěv v G dur, ženský (dívčí) v D dur. Paradoxně však chlapci nemají ještě zmutovaný hlas, takže také se může píseň vyskytnout i v D dur, která je pro ně přijatelnější. U 12leté zpěvačky Andrey jsme již zpozorovali počátky mutace hlasu, takže nyní volím tóninu podle předchozí zkoušky, abych bezpečně věděla, že daný rozsah zazpívá bez problému.

Píseň dál rozepisuji podle hlasů. Dvojhlasé úpravy jsou nejjednodušší, v typické lidové úpravě. Mezi základní úpravy patří dvojhlas v terciích nebo sextách. Violoncello rozepisuji do basového klíče, hraje především terc. Pro jeho zajímavou barvu volím v hudebních úpravách pro tento nástroj i sólové party, které dají krásně vyniknout zvuknému tónu. Sebastian hraje na B klarinet, tudíž přepisuji píseň do vyšší tóniny. V pasteveckých nebo výrazně rychlejších písních hraje na flétnu (C ladění), která se lépe hodí do charakteru těchto písní. Pro kontrabas píši většinou linky dvě. V první, houslové, má základní melodii písně a druhý řádek je basový. Je to pro něj přehlednější, lépe se tak orientuje v notách, utřídí si správný rytmus podle hlavní melodie. Lidoví muzikanti však nepoužívají basový řádek, většinou je uveden jen při složitějších hudebních úpravách. Nejrozšířenějším způsobem je psaní počátečních písmen akordů písně, zachovává se značení moll - malé písmeno a dur - písmeno velké. Pro hráče na kontrabas je to jednodušší a mají tak větší prostor pro vlastní improvizaci.

Na ukázkou jsem vybrala první píseň, kterou se děti v muzice naučily. Jednoduchá valašská píseň „Za hory, horečky“ má táhlý charakter, dvojhlasá úprava je v terciích. Krásně přitom vynikne barva violoncella i procítěně zazpíváný dvojhlas v podání Andrey a Báry.

Za hory, horečky

valašská lidová

The musical score is arranged in five systems. The first system is for 'táhle' (treble clef). The second system is for 'prim' (treble clef). The third system is for 'tere' (treble clef). The fourth system is for 'violoncello' (bass clef). The fifth system is for 'klarinet' (treble clef). The sixth system is for 'basička' (bass clef). The bass line includes chord symbols: D, D, D, D, D, A, D, D, e, A, D.

Copyright © CM Lidčan

11

4.5 Vystoupení dětské cimbálové muziky Lidčánek

Každé dítě, které působí v nějakém kroužku, se chce předvést s tím, co se naučilo. Hodiny zkoušení, dřinu a píli pak zúročí na různých vystoupeních. I přesto, že tato malá cimbálová muzika zkouší necelé dva roky, má za sebou velký počet vystoupení. Podílí se na kulturních programech školy, programech pro veřejnost a další akce, které chtějí mít muziku pro radost.

Mezi nejčastější vystoupení dětské cimbálové muziky patří:

- Vernisáže,
- školní besídky,
- programy pro školu, rodiče a veřejnost,
- vystoupení pro seniory,
- velikonoční program pro veřejnost,

¹¹ Notový archiv CM Lidčan.

- vánoční program pro veřejnost,
- dožínkové slavnosti,
- různé oslavy a výročí školy,
- folklórní festivaly.

Mezi nejprestižnější akce, na které účinkovala dětská cimbálová muzika Lidčánek, patří reprezentační vystoupení na 6. putovním cimbál bále, který se konal v Horní Lidči v roce 2010. Děti měly v programu k dispozici pouhých 15 minut, které se jim ale zdály přímo nekonečné. Každé vystoupení je ale posunuje dál, postupně ztrácí trému a nabývají větší jistoty při hře.

Další významnou akcí bylo vystoupení na 1. mezinárodním folklórním festivalu v Horní Lidči 2010. Děti zde doprovázely nejmenší skupinu dětského národopisného souboru Valášek. Byl to jejich první doprovod tanečníků a na domácí půdě muzika předvedla výborný výkon. Trošku nejistoty snad způsobily televizní kamery, které festival živě přenášely do televize. Ještě dnes se na obrazovkách objeví repríza festivalu, na kterou se děti velice rády dívají. Taková zpětná vazba je velice výbornou věcí. Děti mohou kriticky posoudit samy sebe, uvědomují si chyby, o kterých nemají tušení, například to, že se při hře mračí.

4.6 Průzkum

Pro vyjádření zpětné vazby a možnosti částečného zhodnocení činnosti dětské cimbálové muziky Lidčánek jsem využila krátký dotazník pro členy muziky. Otázky byly většinou otevřené. Vyplnili jej všichni. Dotazník děti vyplnily po jedné ze zkoušek muziky a nebyly přitom nijak časově omezeny.

Hlavním cílem bylo zjistit, jak jsou děti s tímto kroužkem spokojeny a jestli je muzika něčím obohacuje.

4.6.1 Dotazník

Dotazník pro členy Dětské cimbálové muziky Lidčánek

Jsem: oğara x cérka (zakroužkuj)

Je mi let (doplň).

Navštřvuji (zakroužkuj a doplň ročník):

- základní školu, ročník,
- víceleté gymnázium, ... ročník.

1. Navštřvuješ současně i jiný folklórní soubor?

2. Co se Ti na cimbálové muzice Lidčánek líbí?

3. Co se Ti na cimbálové muzice Lidčánek nelíbí?

4. Co bys změnil na zkouškách cimbálové muziky Lidčánek?

5. Čím Tě cimbálová muzika Lidčánek obohacuje?

6. Jaká je Tvá nejoblíbenější písnička z repertoáru cimbálové muziky Lidčánek?

4.6.2 Výsledky dotazníku

Dotazník byl rozdán sedmi dětem a vyplnily jej všechny.

V muzice jsou tři dívky a čtyři chlapci. Věkový průměr dětí je 13 let. Jedná se o děti, které navštěvují nižší ročníky II. stupně ZŠ. Dvě děti navštěvují závěrečné ročníky gymnázia nižšího stupně.

1. *Navštěvuješ současně i jiný folklórní soubor?*

6 dětí uvedlo, že působí ještě v dalším souboru.

2. *Co se Ti na cimbálové muzice Lidčánek líbí?*

Nejčastější odpovědi:

- Zahraji si něco jiného než noty v ZUŠ.
- Mám tu kamarády.
- Líbí se mi akce – vystoupení.
- Učitelé nám radí a je s nimi sranda.

3. *Co se Ti na cimbálové muzice Lidčánek nelíbí?*

Nejčastější odpovědi:

- Líbí se mi všechno.
- Že na zkoušky nechodí všichni pravidelně.
- Že zpěvačka neumí texty.

4. *Co bys změnil na zkouškách cimbálové muziky Lidčánek?*

Nejčastější odpovědi:

- Chtěl/a bych delší zkoušky.
- Naučit se víc písniček.
- Nic.

5. *Čím tě cimbálová muzika Lidčánek obohacuje?*

Nejčastější odpovědi:

- Novými písničkami.
- Zlepšením hry na nástroj.
- Naučím se toho víc.

6. *Jaká je Tvá nejoblíbenější písnička z repertoáru cimbálové muziky Lidčánek?*

Zde zvítězila písnička „Aj tam na dolince“, která je jednou z harmonicky nejtěžších písní z celého repertoáru.

Hlavní cílem bylo zjistit, jak jsou žáci spokojeni s činností muziky. Výmluvné byly odpovědi, že se jim líbí všechno a nelíbí se jim nic. Mezi časté odpovědi také patřilo to, že se jim líbí to, že díky Lidčánku zameškávají hodiny ve škole. Tím jistě myslely práci na nynějším projektu „Hudba jako společné bohatství“, který představím v další kapitole. Velmi vtipná odpověď se vyskytla u otázky č. 5. Chlapec napsal, že mu činnost způsobuje harmonické vyčerpání.

Dotazník tak ukázal, že děti do muziky chodí rády a činnost je baví. Je to tedy pro nás dobrá zpráva a s výsledky jsme byli spokojeni.

4.7 Projekt „HUDBA JAKO SPOLEČNÉ BOHATSTVÍ“

Dětská cimbálová muzika Lidčánek navázala v letošním roce kontakt s Mateřskou školou z Návojné, což je vesnice vzdálená 15 kilometrů od Horní Lidče. Cílem bylo vytvořit projekt, který by obě strany obohatil o nové zkušenosti, dovednosti a rozvíjel již získané schopnosti. Pro všechny děti budou setkání přínosná, obě strany se od sebe mohou učit navzájem.

Jak to vlastně všechno začalo? Mateřská škola z Návojné se letos chystá na prestižní přehlídku mateřských škol Zlínského kraje pod názvem Československý škrpálek, kde není žádným nováčkem. Nejedná se o přehlídku soutěžní, děti jsou si tady navzájem diváky a herci. Každá školka se zde představí ve čtyřminutovém pásmu, které si nacvičí. Nejde o precizní zpracování ani není důležité, aby děti perfektně vše uměly. Jde o to, aby se školky navzájem obohatily, aby paní učitelky načerpaly inspiraci u svých kolegyně a hlavně, aby si děti vyzkoušely vystoupení na velkém jevišti. Snaží se, aby děti překonaly případnou trému a naučily se vystupovat bez nervozity a pláče, jak tomu bývá na některých besídkách. Školce jsme předložili nabídku na doprovod dětí právě na této soutěži. Z jednoho návrhu se však vyklubaly další a byl tak vytvořen projekt s názvem „*Hudba jako společné bohatství*“, který je postaven na další spolupráci dětské cimbálové muziky a dětí z této mateřské školy.

Projekt je propracovaný, řeší jak jednotlivé fáze projektu, tak provázanost všech částí. Patří zde i detaily, které jsou ale velmi podstatné a nezbytné pro hladký průběh daného setkání. Patří mezi ně například převoz dětí z Horní Lidče do Návojné a zpět, omluva ve výuce dětí ze ZŠ, finanční podpora. Do takových podrobností však zde nebudu zbytečně zabíhat a zaměřím se spíše na metodickou stránku projektu.

Projekt jsme rozdělili na několik fází, nyní v březnu máme za sebou již dvě. První fáze se týkala seznámení dětí. Je mezi nimi velký věkový rozdíl, důležité ale je, že si všichni

z každého setkání odnesou něco pro sebe. V této fázi byl velkým přínosem seznamovací koncert, který se uskutečnil v prostorách mateřské školy. Přivezli jsme všechny nástroje až na cimbál, který jsme z hmotnostních důvodů s sebou nebrali. I tak ale děti byly nadšené ze spousty nových věcí, které znaly jen na obrázku. Ve třídě jsme vytvořili přátelskou atmosféru. Naše „velké“ děti se nad malými rošťáky pořád usmívaly a nestíhaly odpovídat na všetečné dotazy. První seznamovací fáze probíhala v komunikativním kruhu se všemi dětmi. Na začátku jsme si zazpívali písničku „**Já jsem muzikant**“, která nás poté provázela celou činností. Každý nástroj jsme si představili, uvedli jsme ho již výše zmíněnou písničkou. Popsali jsme jej, vytyčili jsme zajímavosti (housle – určité části se jmenují stejně jako zvířátka – žabka, kobylka) a zazpívali si za jeho doprovodu písničku, kterou zahrál náš muzikant. Děti si zkoušely na velké nástroje něco zahrát a projevovaly přání začít se hned na něj učit. Naše děti jim ochotně odpovídaly na otázky ohledně cvičení a koncertů. Děti si opatrně zkoušely vzít nástroje do rukou a byly z toho nadšené. Pak paní učitelka rozdala dětem Orffovy nástroje, aby si také připadaly jako muzikanti a všichni společně jsme si zazpívali valašskou písničku „**Běžala ovečka**“. Dílčím cílem této didaktické činnosti bylo seznámení s hudebními nástroji, zopakování práce s jednoduchými Orffovými nástroji, sladění rytmu a melodie a především seznámení dětí – tanečnicků a muzikantů. První fáze projektu byla velice zdařilá a za ní hned následovala fáze druhá.

Fáze číslo dvě již počítala s aktivní spoluprací obou stran. Cílem bylo dát dohromady to, co se obě dvě skupiny dětí naučily samostatně. Pro vystoupení na Škrpálek jsme po dohodě s učitelkami mateřské školy vybrali jednoduchý typ tance - mazurek/mazurku. Tento tanec sice není ryze český, jeho kořeny sahají do Polska, ale je pro děti předškolního věku zvládnutelný a jednoduchá píseň si může dovolit větší hudební úpravu pro malé muzikanty. Chtěli jsme tedy aspoň nalézt valašskou píseň, která vznikla vlivem tohoto oblíbeného tance. Po pátrání ve svých notových sbírkách jsem našla píseň „**Třeba su já třeba**“, která byla zapsána Zdeňkem

Kašparem ve vesnici Pulčín. Líbila se nám pro svou jednoduchost, také nás těšilo, že je z Valašska a že tím navážeme na třetí, folklórní fázi projektu. Ve druhé fázi se začalo s nácvikem tance již s živou hudbou. Písničku malé děti již znaly, protože jsem školku párkrát navštívila právě za účelem nácviku melodie. Překvapilo nás, jak rychle se děti s hudbou sžily a samy si poroučely rychlejší tempo. Musely si však zvyknout na lepší sladění rytmu a pohybu, koordinace pohybů ale byla po několika zkouškách jistější a jistější. Pro takto malé tanečnický je důležité slyšet z hudebních nástrojů především kontrabas a kontry jako hlavní zdroj tempa i důrazného rytmu. Pak už jen potřebují prim jako vodítko hlavního melodického hlasu. Právě tyto tři nástroje musí hrát absolutně přesně, bez výkyvů v rytmu. Musí také držet stálé tempo, což je trochu problém. Muzikanti sice hrají v tempu podle možností tanečnicků, ale nesmí ani zrychlovat, ani zpomalovat. Podstatné je, aby si děti zvykly na určité tempo a danou rychlost správně koordinovaly. Nácvik probíhal ve velice přátelské atmosféře, fotky viz v příloze. Všechny děti byly ze společné práce nadšené. Pro „školkové“ děti bylo toto setkání velice inspirativní. Poté, co jsme ze školky odjely, namalovaly celou cimbálovou muziku i s cimbálem, který vlastně ani neviděly. Jako dárek nám tyto obrázky poslaly poštou přímo do školy.

Ještě nás čekají dvě zkoušky před samotným vystoupením, které proběhne ve zlínském Kongresovém centru dne 4. dubna 2011. Poté bude projekt pokračovat další spoluprací, na jejímž konci nás čeká veřejné vystoupení na Den matek, které pořádá obec Návojná ve spolupráci s místními školskými institucemi. Nebudeme se však zabývat jen nácvikem na další vystoupení. Cílem bude děti hravou formou seznámit s dalšími lidovými tradicemi, například s krojem a jednoduchými nástroji, které pocházejí z domácích dílen valašského lidu, např. s koncovkou. Školku budeme podporovat i v dalším úsilí při obnově tradic v obci Návojná.

5. ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se snažila zmapovat mikoregion Hornolidečska. Popisuji také práci s dětskou cimbálovou muzikou, které je věnována čtvrtá kapitola.

Při tvorbě práce jsem zpracovala informace z odborné literatury, internetových stránek a použila jsem fotografický a notový materiál cimbálové muziky Lidčan. Využila jsem také svých cenných zkušeností z folklórní oblasti této problematiky.

První kapitoly jsou věnovány obci Horní Lideč a jejímu okolí. Popisuji historii i aktuální společenský rozvoj této malé vesnice v regionu jižního Valašska. Věnuji se také lidovým tradicím – oděvu, písni a tanci. Tyto tři složky bezesporu patří do klenotnice národního bohatství celého Valašska a chtěla jsem tím oživit trochu opomíjenou oblast Hornolidečska. V další kapitole jsem představila zdejší základní školu, její historii a také osobnost jednoho ze zakladatelů dětského folklóru v Horní Lidči – učitele Něhoslava Ryla. Dětská cimbálová muzika Lidčánek patří pod „ochranná křídla“ této školy, proto zde ve zkratce zmiňuji předchozí soubor, který škola podporovala tak jako tuto muziku. Především pak čtvrtá kapitola shrnuje mou praktickou činnost vedoucí cimbálové muziky. Pro zpětnou vazbu jsem se rozhodla zařadit do této kapitoly také průzkum, který jsem provedla v cimbálové muzice Lidčánek formou dotazníku. Záměr, postup i jeho vyhodnocení je součástí kapitoly. Doufám, že tyto výsledky poslouží jako pevný bod pro další rozvoj této muziky.

Do přílohy jsem zařadila fotografie z vystoupení dětské muziky, ukázky notového zápisu pro muziku i dotazníky, které byly součástí průzkumu. Součástí je také ukázka z projektu Hudba jako společné bohatství, na němž se podílí Mateřská škola Návojná a Dětská cimbálová muzika Lidčánek. Další ukázky se věnují folklóru Hornolidečska.

Tato práce mi pomohla zhodnotit činnost dětské cimbálové muziky. Zpětná vazba odhalila drobné nedostatky, na jejichž odstranění teď můžeme pracovat. Budu jenom ráda, když

tyto informace poslouží dalším lidem, kteří se věnují této oblasti hudby, jako zajímavý či podnětný materiál pro další rozkvět dětského folklóru.

Chtěla bych touto cestou také poděkovat všem lidem, kteří jsou v Horní Lidči nakloněni folklóru a se kterými je spolupráce velkou radostí a přínosem. Je totiž vidět, že láska k folklóru se tak v dětských srdcích v Horní Lidči zase probouzí.

6. SEZNAM LITERATURY

Knižní publikace:

DEMEL, Jiří, et al. *Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska*. 1. vyd. Valašské Meziříčí : Vydalo Občanské sdružení Valašské Athény, 2000. 198 s. ISBN 80-238-5704-5.

HOLOUŠOVÁ, Drahomíra; KROBOTOVÁ, Milena. *Diplomové a závěrečné práce*. Dotisk 1. vydání. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. 117 s. ISBN 80-244-0458-3.

KAŠPAR, Zdeněk. *Zahraj ně, hudečku : Valašské tance z rukopisných sběrů Zdeňka Kašpara*. 1. vyd. Lanškroun : Vydalo Občanské sdružení Jasénka, Vsetín, 2006. 251 s. ISBN 80-239-7264-2.

Kolektiv autorů. *Pravidla českého pravopisu*. 1. vyd. Olomouc : FIN PUBLISHING, 1998. 575 s. ISBN 80-86002-40-3.

KOVÁŘŮ, Věra. *Lidový kroj na Valašsku*. 1.vyd. Ostrava : Krajské kulturní středisko, 1982. 77 s.

KUBEŠA, Arnošt. *Valaské písničky : Tance, povědačky, přísloví, dětské hry..* 1.vyd. Praha : SNKLHU, 1958. 128 s.

PINĎÁK, Dušan; MAŇÁKOVÁ, Miroslava. *Horní Lideč : minulost a současnost v datech*. 1. vyd. Horní Lideč : Vydal Obecní úřad Horní Lideč, 1994. 12 s.

PEŘINKA, F.V. *Vlastivěda moravská : Okres Valašskoklobucký*. Fotoreprint 1. vyd. Brno : Nákladem Musejního spolku, 1905. 277 s.

TRÁVNÍČEK, Jan Evangelista. *Horní Lideč kdysi a dnes : Příspěvky k monografii jihovalašské dědiny..* 1. vyd. Český Těšín : Vydala ZDŠ v Horní Lidči, 1965. 58 s.

VAŠÍČEK, Petr. *Za lidovou písní Valašskokloboucka*. 1. vyd. Gottwaldov : Vydalo JZD Valašsko, Vlachovice, 1988. 60 s.

Internetové zdroje:

Znak a prapor obce Horní Lideč, (cit.18.3.2011). Dostupné na Internetu:
<<http://www.hornilidec.cz/index.php?linkID=txt84>>

Vliv lidského osídlení na biotu, (cit.20.2.2011). Dostupné na Internetu: < <http://www.priroda-valasska.cz/cz/4-priroda-valasska/15-biota-a-jeji-vyvoj/21-vliv-lidskeho-osidleni-na-biotu.html>>

Památky, (cit.18.3.2011). Dostupné na Internetu:
< <http://www.hornilidec.cz/index.php?linkID=txt6&dbtNo=1>>

Zajímavosti regionu >> Významné osobnosti Hornolidečska, (cit.1.3.2011). Dostupné na Internetu: < <http://www.hornolidecko.cz/cz/4-zajimavosti-regionu/43-vyznamne-osobnosti-hornolidecka.html>>

Něhoslav Ryl, (cit.10.2.2011). Dostupné na Internetu:
< <http://files.zsfrancovalhota.cz/200004841-4b3a14c361/zpevnik.PDF>>

Regiony – Valašsko, (cit.22.3.2011). Dostupné na Internetu:
<<http://www.folklorweb.cz/regiony/valassko.php>>

Prameny

Notový archiv Cimbálové muziky Lidčan z Horní Lidče.

7. PŘÍLOHY

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Dotazníky

Příloha č. 2: Fotografie Dětské cimbálové muziky Lidčánek

Příloha č. 3: Ukázka ženského a mužského kroje z Horní Lidče

Příloha č. 4: Ukázka notových zápisů pro Lidčánek

Příloha č. 5: Projekt „Hudba jako společné bohatství“

Příloha č. 6: Fotodokumentace projektu

Příloha č. 7: Mapka sběru lidových písní Arnošta Kubeši

Příloha č. 8: Fotografie souboru Valášek

Příloha č. 1: Dotazníky

Dotazník pro členy Dětské cimbálové muziky Lidčánek

Jsem: oğara x cérka (zakroužkuj)

Je mi 15 let (doplň).

Navštěvuji (zakroužkuj a doplň ročník):

- základní školu, ročník,
- víceleté gymnázium, 4. ročník.

1. Navštěvuješ současně i jiný folklórní soubor?

Valáček

2. Co se Ti na cimbálové muzice Lidčánek líbí?

Že si hraje i něco jiného než jen noty se sóus.

3. Co se Ti na cimbálové muzice Lidčánek nelíbí?

Na zkoušky nechd' všichni.

4. Co bys změnil na zkouškách cimbálové muziky Lidčánek?

Děle' zkoušky se všemi členy.

5. Čím Tě cimbálová muzika Lidčánek obohacuje?

novými písničkami ☺

6. Jaká je Tvá nejoblíbenější písnička z repertoáru cimbálové muziky Lidčánek?

Aj tam ma dolince

Dotazník pro členy Dětské cimbálové muziky Lidčánek

Jsem: ogara x cérka (zakroužkuj)

Je mi 12. let (doplň).

Navštěvuji (zakroužkuj a doplň ročník):

- základní školu, 6. ročník,
- víceleté gymnázium, ... ročník.

1. Navštěvuješ současně i jiný folklórní soubor?

valček

2. Co se Ti na cimbálové muzice Lidčánek líbí?

obce, kolobřík, a se má^{my} mělké rudi

3. Co se Ti na cimbálové muzice Lidčánek nelíbí?

ně se mi nelíbí soubor

4. Co bys změnil na zkouškách cimbálové muziky Lidčánek?

ně

5. Čím Tě cimbálová muzika Lidčánek obohacuje?

sepsáním hry, noty

6. Jaká je Tvá nejoblíbenější písnička z repertoáru cimbálové muziky Lidčánek?

Sloněk s rudi

Příloha č. 2 Fotografie Dětské cimbálové muziky Lidčánek (©archiv CM Lidčan)

Příloha č. 3: Ukázka ženského a mužského kroje z Horní Lidče

(©CM Lidčan)

Příloha č. 4: Ukázka zápisů not pro DCM Lidčánek (©CM Lidčan)

SPADLA DO JAMY

prim

1. Spadla do jamy, hore nohami
 [|: co sme sa ji nahledali: |]
 medzi horami
2. Spadla do bečky, hore botečky
 [|: co sme sa ji nahledali: |]
 medzi kopečky

BESKYDE, BESKYDE

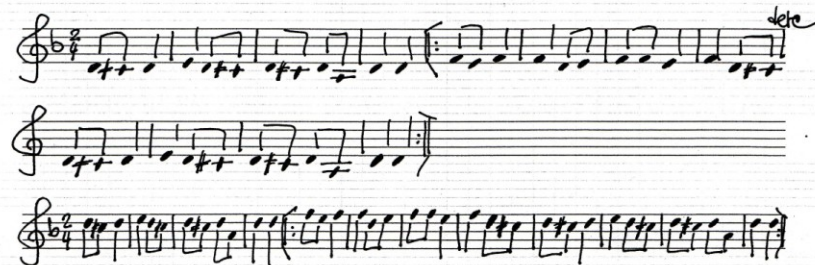
1. Beskyde, beskyde, gdo po tobě ide?
 |: černojoľy' bača ovečky zaldča: |
2. A j, bačo, bačo nďj, čerňu' čorľu'ku mďj,
 |: gdo ti ju opere, gďž maměňky neudrďj: |
3. Ja neudm maměňku, ale udm gal'ntu,
 |: ona mně vypere čerňu' čorľu'ku: |
4. Ona ju vypere, aj pečně vypďľt
 |: až pďjdu ~~pre~~ pole, každy' mňďa
 pochvalďt: | k muzice
5. Všeci sa staraťu' o maju chudobu,
 |: a ja sa nestatďm, chďľď ľobu
 Bohu: |

BARUŠENÝ, OVCE

1. Barušený, ovce, gde je váš vaďáček? Na vrch Javornička plele vám satáček.
2. Na vrch Javornička kamenná stolička, na ní šaty pere moja galánečka.
3. Barušený, ovce, nech vás pase gdo chce, ja' vás páťt nebudu, ja' sa ženit budu.

AJ TAM NA DOLINCE

- 1) Aj, tam na dolince pase ^{synček} ~~ovce~~ ovce: ja' ho nevidim, emem čaju zvonca!
- 2) Ty jeho zvonečky hlasito zvonja: a ty jeho líčka rěbičkam vonja!
- 3) Dobyeh ja' věděla, gde mi'j milý býval: doněsťa bych mu ja' do poháta vína!
- 4) Dobyeh ja' věděla, gde mi'j milý pase: doněsťa bych mu ja' na užicu kade!

Příloha č. 5: Projekt Hudba jako společné bohatství

Hudba jako společné bohatství

Hudba jako společné bohatství

Projekt Mateřské školy Návojná a Dětské cimbálové muziky Lidčánek

První fáze

Dílčí cíle: seznámení s hudebními nástroji, zopakování práce s jednoduchými Orffovými nástroji, sladění rytmu a melodie a především seznámení dětí – tanečnicků a muzikantů.

Literatura: notový materiál - Já jsem muzikant, Běžala ovečka, Spadla do jamy, Třeba su já třeba, Za hory horečky, Když sem byl malučký, malušenký.

Organizační záležitosti:

- určení data setkání v MŠ,
- setkání se uskuteční v dopoledních hodinách,
- děti musí být ze školy řádně omluveny (ZŠ Horní Lideč a Gymnázium Valašské Klobouky),
- je nutné zajistit převoz dětí z Horní Lidče do Návojně a zpět,
- úprava třídy mateřské školy, vytvoření dostatečného prostoru pro muziku.

Učitelky mateřské školy mají za úkol naučit děti taneční kroky mazurky a píseň. Podle potřeb bude do školky dojíždět vedoucí DCM Aneta Nováková a s dětmi melodií písně nacvičí. Školce bude dodána nahrávka pořízená DCM Lidčánek jako studijní zvuková podpora pro snadnější nácvič. Hudební úprava bude rozepsána následně po první zkoušce. Je nutné zjistit orientační trvání nacvičené verze, podle časových možností mohou být nacvičeny další sloky, nyní byly k základnímu nácvičivu zvoleny pouze sloky dvě. Děti budou mít ve zpěvu oporu ve zpěvačce DCM.

Vedoucí muziky s dětmi píseň nacvičí – pevný dvojhlas, přesný rytmus, jistý zpěv.

Při společném setkání dojde v této první fázi ke vzájemnému poznání dětí. Úkolem je seznámit malé děti s hudebními nástroji, jejich hrou, upevnit pozici, kterou má v projektu každé dítě. Bude připraven malý hudební koncert, jenž prostřednictvím hry představí nástroje. Děti získají povědomí o muzice, o tom, jak nástroje znějí a jak se na ně hraje. Budou mít možnost vyzkoušet si pod dozorem držení nástroje, který se jim bude líbit. Společně si zazpíváme za doprovodu muziky a tím bude úspěšně zakončena první fáze.

Obrázek cimbálové muziky, který nakreslila Eliška Nováková z Mateřské školy Návojná.

**Příloha č. 6: Fotodokumentace projektu Hudba jako společné bohatství
(©CM Lidčan)**

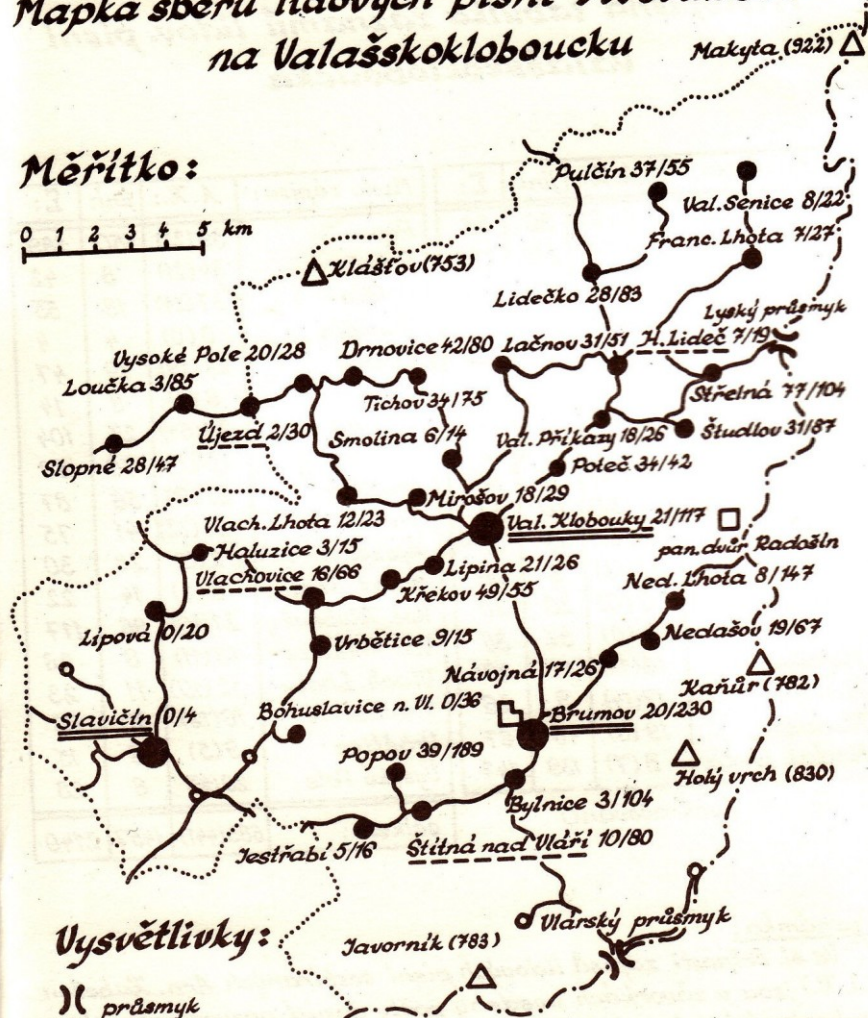
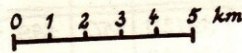

Příloha č. 2

Mapka sběru lidových písní A. Kubešou na Valašskokloboucku

Měřítko:

Vysvětlivky:

- () průsmyk
 - △ významný vrch, hora
 - panský dvůr
 - ▣ zřícenina hradu
 - obec, město
 - hranice moravsko-slovenského pomezí
 - hranice původ. soudního okresu Val. Kl.
 - nynější vozovky, okresní silnice
- za názvem místa : počet písní sesbíraných A. K. / celkem zápisů

Příloha č. 8: Fotografie souboru Valášek

Rok 1984

Na housle doprovází sám pan učitel Něhoslav Ryl. Fotografie jsou z archivu Silvie Matušové.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Aneta Nováková
Katedra:	Hudební výchovy
Vedoucí práce:	Doc. MgA. Jaroslav Majtner
Rok obhajoby:	2011

Název práce:	Dětská cimbálová muzika Lidčánek
Název v angličtině:	Child's cimbalom band Lidčánek
Anotace práce:	Tato bakalářská práce je zaměřena na folklór oblasti Hornolidečska v regionu jižního Valašska. Popisuje činnost dětské cimbálové muziky Lidčánek a její působení v tomto regionu.
Klíčová slova:	Mikroregion Hornolidečska, folklór na Hornolidečsku, Základní škola Horní Lideč, Dětská cimbálová muzika Lidčánek.
Anotace v angličtině:	This bachelor work is intent on folk traditions of South Wallachia in Hornolidečsko region. The main part deal with inquire into Child's dulcimer Lidčánek. It describes the activities of children's cimbalom band Lidčánek and influence this band in the region.
Klíčová slova v angličtině:	Region Hornolidečsko, South Wallachia region, folk traditions on Hornolidečsko, Primary school Horní Lideč, Child's cimbalom band Lidčánek.
Přílohy vázané v práci:	Dotazníky, notový archiv CM Lidčan, fotografie, projekt, obrázky dětí z MŠ i ZŠ.
Rozsah práce:	48 stran
Jazyk práce:	Český

